

Euroopa Regioonide Komitee arvamus teemal „Teadustaristud: Euroopa teadusruumi tulevik piirkondlikust ja piiriülesest perspektiivist“

(2020/C 39/15)

Raportöör: Eamon DOOLEY (IE/Renew Europe), Offaly krahvkonna volikogu liige**POLIITILISED SOOVITUSED**

EUROOPA REGIOONIDE KOMITEE

Sissejuhatus

1. tunneb heameelt Euroopa Komisjoni üldise lähenemisviisi üle, määratlemaks olulist rolli, mida teadustaristu saab täita ja täidab teadmiste ja tehnoloogia edendamisel. Teadustaristud ja nende kasutamine on Euroopa teadusruumi (ERA) arengu jaoks äärmiselt olulised. Komitee toetab seda silmas pidades tööd, mida teeb Euroopa teadustaristu strateegiafoorum, millel on ELi tasandil teadustaristu poliitika kujundamisel oluline roll ja mis aitab kaasa Euroopa ühtse teadusturu loomisele;
2. toonitab teadustaristute tugevalt piirkondlikku olemust. Need on piirkondliku arengu seisukohalt äärmiselt olulised, ulatudes teadustöödest ja hariduse ökosüsteemide mõjutamisest kasuni kogu turu ja ühiskonna jaoks;
3. märgib, et Euroopa teadustaristu strateegiafoorumi strateegilises tegevuskavas leitakse, et üleeuroopalise tähtsusega teadustaristud annavad panuse Euroopa teadusringkondade pikaajaliste vajaduste rahuldamisse paljudes teadusvaldkondades; tervitab lisaks asjaolu, et nimetatud dokumendis määratletakse teadustaristusse tehtavad investeeringud piirkondliku konkurentsivõime ning seega eri liikmesriikide ja piirkondade ühtekuuluvuse suurendamise viisina;
4. tõstab esile teadustaristute määravat rolli ülemaailmsete probleemidega võitlemisel keskkonna ja kliimamuutuste valdkonnas, mis mõjutavad ühiskondi kõigil tasanditel – nii kohalikul, piirkondlikul, riiklikul, Euroopa kui ka maailma mastaabis;
5. taaskinnitab lisaks komitee varasemate arvamuste järel dust, et omavalitsustel on keskne osa tõhusate piirkondlike innovatsiooni ökosüsteemide loomisel, seda eeskätt piirkondlike teadusprioriteetide tuvastamisel piirkondlike aruka spetsialiseerumise strateegiate (RIS3) abil; ⁽¹⁾
6. märgib, et Euroopa on välja töötanud eduka keskpika ja pikaajalise visiooni ühtse teadustaristu ökosüsteemi väljaarendamiseks, millega soodustatakse olemasolevate taristute koostööd, kuid kavandatakse paralleelselt uue põlvkonna teadustaristu arendamist ja juurutamist Euroopa teadustaristu strateegiafoorumi määratluse kohaselt;
7. väljendab nõusolekut Euroopa Ülemkogu järel dustega, et tõhusalt tegutsev ERA aitab oluliselt parandada kogu Euroopa teadus- ja innovatsiooni ökosüsteemi tõhusust ja tulemuslikkust ning tunnustab liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni tiheda partnerluse tähtsust, sest selle raames töötatakse ühiselt Euroopa teadusruumi tugevdamise suunas, kasutades peamise rahastamisvahendina eelkõige programmi „Euroopa horisont“ ⁽²⁾. Kahjuks ei avalda ülemkogu piisavat tunnustust omavalitsuste võimalikule rollile selles protsessis;
8. tunneb muret asjaolu pärast, et ERA raamistikus esineb jätkuvalt teadustaristuga seonduvaid vajakajäämisi, millest tulenev rakendamispuudujääk vähendab võimalikku kasu ja tulemuslikkust;

⁽¹⁾ Komitee arvamus teemal „Aruka spetsialiseerumise strateegiad (RIS3): mõju piirkondadele ja piirkondadevahelisele koostööle“ (2017).

⁽²⁾ ELi Nõukogu: nõukogu järel duste eelnõu Euroopa teadusruumi juhtimise kohta. Brüssel, november 2018.

9. väljendab heameelt komisjoni ettepaneku üle eraldada ajavahemikul 2021–2027 teaduse, teadusuuringute ja innovatsiooni rahastamiseks 100 miljardit eurot, et need puudujäägid kõrvaldada. Komitee tunneb aga muret ohu pärast, et suureneb ebavõrdsus nende linnade ja piirkondade vahel, kes saavad suureneva eelarvega teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammist kasu, ja nende vahel, kellele saavad osaks ühtekuuluvuspoliitika eelarve vähendamise tagajärjed; ⁽³⁾
10. tunnistab lõpetuseks, et ELi lisaväärtuse näitamine kõigi ELi poliitikameetmete puhul on ülimalt suure tähtsusega, iseäranis neile osaks saava üha suurema tähelepanu taustal. Komitee märgib, et hiljutised analüüsid osutavad, et vaatamata ERA jätkuvale rakendamisele toimub see varasemast aeglasemalt ja liikmesriikide vahel püsivad suured erinevused nii toimimise taseme kui ka majanduskasvu määrade poolest ⁽⁴⁾. Rõhutab seda silmas pidades vajadust teavitada paremini Euroopa teadusuuringute ja innovatsiooni mõjust usaldusväärsema ja selgema statistika abil;

Euroopa teadusruumi probleemid piirkondlikust ja piiriülesest vaatenurgast

11. peab kahetsusväärseks, et ELi valitsussektori osakaal teadusuuringute rahastamisel on paigalseisus, püsides perioodil 2014–2016 umbes 2,03 % juures ⁽⁵⁾. See näitab, et teadus- ja arendustegevusele kulutatava rahvatulu osakaal jääb tublisti alla 2002. aastal seatud Barcelona eesmärgile (3 % sisemajanduse koguproduktist) ning rahvusvahelistele uuringutele kulutatakse alla 1 % riikide teadus- ja arendustegevuse vahenditest; ⁽⁶⁾
12. tunneb lisaks muret selle pärast, et teadus- ja arendustegevusse investeeritud sisemajanduse kogukulutuste tasakaalustamatus peegeldub ka piirkondlikul tasandil, mistõttu ainult 31 NUTS II piirkonda 281st teatasid, et nende selle valdkonna investeeringud ületasid 2015. aastal ELi sihtmäära 3,0 %, ning teatavates ELi piirkondades joonistusid välja selged teadusmahukad klastrid. Enamik selliseid piirkondi asub Saksamaal, Austrias, Ühendkuningriigis, Rootsis, Belgias, Taanis, Prantsusmaal ja Soomes; ⁽⁷⁾
13. märgib, et ERA rakendamisel esineb erinevusi vahendite eraldamisel programmist „Horisont 2020“ ning teadus- ja arendustegevusse investeerimisel Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest. EL 13 liikmesriigid on Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide peamised kasusaajad, kusjuures tippaseme kriteeriumi kohaldamine programmi „Horisont 2020“ raames on toonud kaasa selle, et rahastamisvahendid voolavad peamiselt EL 15 liikmesriikidesse, kuhu koondub ka teadus- ja arendustegevuse suutlikkus, suurendades veelgi innovatsioonilõhet EL 15 ja EL 13 vahel; ⁽⁸⁾
14. hoiatab, et veel üks teadustaristute peamisi kitsaskohti on nende kestlikkus pikas perspektiivis, eriti ulatuslike üleeuroopaliste taristute puhul, mille ehitamine, hooldamine ja töökorras hoidmine on äärmiselt kallis – ehituskulud ulatuvad sageli üle 1 miljardi euro ning seonduvad iga-aastased tegevuskulud moodustavad ligikaudu 10 % ehituskuludest. Kuna riikide teaduseelarved on sageli sama suured või ületavad neid, jääb nende pikaajalise kestlikkuse küsimus püsima; ⁽⁹⁾
15. nendib, et teadustaristu rajatistele juurdepääsuga seotud kulud, iseäranis just piiriüleises kontekstis, võivad saada teadlastele takistuseks ja seega pärssida teaduse arengut;
16. hoiatab, et tegelemaks eelkõige nn suurprobleemidega, nagu kliimamuutused, peab teadustaristu suutma lõimuda teiste teadustaristutega, luues niiviisi laiemat teadmiste jagamise platvormi ja andes panuse valdkondadevahelistesse teadusuuringutesse. Just digitaalne teadusuuringute taristu on selleks esmatähtis ja seepärast toetab komitee laiemat juurdepääsu avatud andmetele Euroopa avatud teaduse pilve kaudu;
17. tõdeb inimressursside tähtsust teadustaristu ühe komponendina. Personalipoliitika ja -haldus määrab ära selle, millise kvaliteediga ja kui palju töötajaid saab värvata, ning see on väga tähtis teadustaristu asjakohase rakendamise, toimimise ja mõju tagamiseks ⁽¹⁰⁾. Seepärast on juhtide oskuste arendamine ja liikuvus, samuti teadustaristu kasutajate oskuste arendamine määrava tähtsusega;
18. tunneb muret, et teadusuuringute ja innovatsiooni taristu mõju tööstusele ja ühiskonnale on endiselt väike. Komitee tunnistab samas komisjoni jõupingutusi, muutmaks Euroopa teadusalaseid eriteadmisi turustatavateks toodeteks ja teenusteks;
19. tõdeb, et teadustaristu saab mõjutada ühiskonda laiemale, kui see rahuldab ka tööstuse vajadusi. Seega peaks tugev ja omavahel ühendatud teadustaristu ökosüsteem suutma pakkuda valdkonnaüleseid lahendusi keeruliste probleemide puhul;

⁽³⁾ Komitee arvamus teemal „Euroopa horisont“: üheksas teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogramm“ (COR-2018-03891) (ELT C 461, 21.12.2018, lk 79).

⁽⁴⁾ Euroopa teadusruumi eduaruanne 2018, COM(2019) 83.

⁽⁵⁾ Eurostat, Europe 2020 näitajad – teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon.

⁽⁶⁾ Euroopa Parlamendi uuringuteenistus, Euroopa lisaväärtuse üksus: PE 603.239 – detsember 2017.

⁽⁷⁾ Eurostat, Europe 2020 näitajad – teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon.

⁽⁸⁾ Euroopa Parlamendi ülevaade: European Research Area Regional and Cross-Border Perspective. PE 637.939, aprill 2019.

⁽⁹⁾ SWD(2017) 323 final „Sustainable European Research Infrastructures – A Call for Action“.

⁽¹⁰⁾ ENEA; Reflection Paper on Research Infrastructure - the Future of the ERA from a regional and cross-border perspective; mai 2019.

20. on saanud tagasisidet, et kodanikele tuleks jagada tõhusamalt teavet olemasolevate ja uute teadustaristute ning neis taristutes teostatavate teadus- ja arendusprojektide kohta, tehes seda üldise teabevahetuse raames, mille eesmärk on teavitada kasust, mida EL pakub oma kodanikele;

Teadustaristu: poliitikasoovitused

21. kutsub Euroopa Komisjoni üles jätkama järelevalvet selle üle, kas liikmesriigid ja piirkonnad täidavad oma kohustust eraldada praeguse aastakümne lõpuni teadus- ja arendustegevusele 3 % SKPst;
22. nõuab, et komisjon esitaks viivitamatult ettepaneku strateegia „Euroopa 2020“ jätkustrateegia kohta, mis sisaldaks kvantifitseeritud eesmärke ka teadus- ja arendustegevuse valdkonnas;
23. on veendunud, et kõigil tasanditel on vaja veelgi tugevdada ühiseid jõupingutusi koos riiklike ja piirkondlike teadus- ja innovatsioonisüsteemide täiendava reformimisega, et viia ellu hästi toimiv ERA ja aidata levitada tippaset koostoime kaudu. Nõustub seetõttu üldiselt komisjoni ettepanekutega lisada programmitöö perioodil 2021–2027 uued algatused teadustaristute tulemuslikkuse suurendamiseks, kasutades sealhulgas piirkondlikke fonde, Euroopa reformitoetusvahendit ja programmi „Euroopa horisont“, mis hõlmab eraldi sammast Euroopa teadusruumi tugevdamiseks; ⁽¹¹⁾
24. on veendunud, et teadustaristud loovad piirkondlike võimalusi konkureerimaks ELi vahendite investeerimiseks teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas, mille tulemusena võivad eraldi saanud teadustaristus arenedada innovatsioonikeskused. Komitee leiab, et teadustaristu kestlikkuse tagamiseks pikas perspektiivis on vaja täiendavaid konkreetseid rahastamismudeleid teadustaristu kogu olemusringi kestel, et sekkuda, kui Euroopa, riigi või muud rahastamisallikad ei ole piisavad. Eriotstarbelised eelarveread on vajalikud selleks, et:
- rahastada ehituseelseid ja käitamiseelseid etappe;
 - rahastada teadustaristu käimasolevat tegevust;
 - rahastada inimressursse, st töötajate palgad, värbamine, töökohal hoidmine ja koolitus.
- See võiks sisaldada Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide, Interregi programmi, raamprogrammi ja Euroopa Investeeringupanga vahendite loominguks kasutamist, kuid kaasata võiks ka Erasmus+, digitaalse Euroopa programmi, COSME, Euroopa Ühendamise Rahastu, LIFE programmi jne, kombineerides seda võimaluse korral riiklike teadusfondide kaasrahastamisega. See on väga tähtis teadustaristu kestlikkuse tagamiseks pikas perspektiivis;
25. toetab lisaks tippasemel teadmiste levitamise ja osalemise laiendamise ⁽¹²⁾ lähenemisviisi, täiendades seda teadusuuringute ja innovatsiooni suhtes soodsamate ELi riigiabi eeskirjadega, mis võimaldaks võrdsustada toetuse andmist ning saavutada ELi kõigi piirkondade, sh teadusmahukatest klastritest kaugemale jäävate piirkondade teaduspotsentsiaali täielikku ärakasutamist;
26. toetab avasüli algatust, mis kombineerib programmi „Horisont 2020“, Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondi, samuti ettevõtete ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate konkurentsivõime programmi, et käivitada ELi riskikapitali programm, mis edendaks Euroopas riskikapitali ja tooks teadustegevusele rohkem erainvesteeringuid; ⁽¹³⁾
27. teeb ettepaneku hõlmata programmiga „Euroopa horisont“ konkreetseid meetmeid teadustaristule juurdepääsu võimaldamiseks, muutes sealhulgas juurdepääsuga seotud kulud toetuskõlblikeks, kuna see võib hõlbustada teadustaristu teenuste arendamist ning tagada kestlikkuse pikas perspektiivis;
28. kutsub üles võtma rohkem meetmeid, mis aitavad suurendada avatud juurdepääsu teadusuuringute ja innovatsiooni taristule, ning soovib selleks kasutada mitmeid meetmeid:
- teadustaristu rajatistele juurdepääsuga seotud kulud peaksid olema järgmises raamprogrammis toetuskõlblikud;
 - vaba juurdepääs (tippteadmistel põhinev või avatud laialdane juurdepääs) heakskiidetud projektide raames välja töötatud või katsetatud teenustele;
 - teadustaristu potentsiaalsetele kasutajatele suunatud sihtotstarbelise turustamise ja teabevahetuse rahastamine;
29. toetab juurdepääsueeskirjade ja -menetluse suuremat ühtlustamist ja standardimist, eelkõige juurdepääsu hartade väljatöötamine, et tagada õiglus ja järjepidevus; ⁽¹⁴⁾

⁽¹¹⁾ Euroopa Komisjon: ERA progress report 2018: (2019)83, lk 4.

⁽¹²⁾ <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/spreading-excellence-and-widening-participation>.

⁽¹³⁾ Euroopa uus teadusuuringute ja innovatsiooni tegevuskava – Euroopa võimalus suunata oma tulevikku, EL mai 2018, COM(2018) 306 final.

⁽¹⁴⁾ ENEA: Reflection Paper on Research Infrastructures – the Future of the ERA from a Regional and Cross-Border Perspective, mai 2019.

30. suhtub iseäranis toetavalt teadusuuringute ja innovatsiooni sidumisse aruka spetsialiseerumise strateegiate (S3) arendamise ja rakendamisega, kuna need on innovaatilised lähenemisviisid majanduskasvu ja piirkonna kindlaksmääratud vajadustel põhinevate töökohtade loomise edendamiseks, sidudes ja kaasates piirkondi teadusuuringute ja innovatsiooni tegevustesse. Kui omavalitsused rakendavad aruka spetsialiseerumise alaseid teadusuuringute ja innovatsioonistrateegiaid (RIS3), pakuvad need lisaks piirkondadevahelise ja vastastikuse koostöö võimalust, et täpsustada eesmärgi, luua koostöid ja paremat kooskõla;
31. nõuab kohalike ja piirkondlike omavalitsuste laiemat kaasamist teadusuuringute ja innovatsiooni algatuste väljatöötamise ja rakendamise, kuna väikese ja keskmise suurusega teadustaristu rajatistel on oluline roll kohalikus ja piirkondlikus arengus ning kuna paljusid neist algatustest rakendatakse kohalikul ja piirkondlikul tasandil;
32. kinnitab toetust Euroopa piirkondlike ökosüsteemide ja innovatsioonikeskuste võrgustiku loomisele, luues sünergiaid olemasolevate Euroopa, riiklike ja piirkondlike strateegiate vahel ning sidudes piirkondlikud ökosüsteemid ja innovatsioonikeskused peamiste tööstuslike väärtusahelatega, et edendada konkurentsivõimelist teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni ökosüsteemi ja maksimeerida seeläbi järgmise raamprogrammi mõju ühiskonnale; ⁽¹⁵⁾
33. nõuab integreeritumaid piirkonnaüleseid ja piiriüleseid teadustaristu linnakuid, et luua enam võimalusi tihedate sidemete sõlmimiseks piirkondlikes ökosüsteemides osalejatega, st kohaliku teadustaristu, inkubaatorite, tehnoloogiaparkide, ülikoolidega. Komitee väljendab sellest tulenevalt tugevat toetust sellistele strateegilistele algatustele nagu ASTRONET või APPEC;
34. märgib, et kõrgharidusel on tähtis roll tulevikule suunatud oskuste ja pädevuste pakkumisel, et võimaldada edukat innovatsiooni. Komitee nõuab tugevama struktureeritud koostöö loomist teadustaristute ja ülikoolide vahel, et võimaldada suuremat liikuvust ja vahetusprogramme nende sektorite vahel;
35. toetab Euroopa teadustaristu strateegiafoorumi uut suunda, st rohkem valdkonnaüleseid liideseid ja paremat koordineerimist Euroopa teadustaristu strateegiafoorumi ning riiklike strateegiate ja tegevuskavade vahel, et tagada teadustaristu ökosüsteemide suurem kooskõla ja tulemuslikkus, kuna tugev ja omavahel ühendatud teadustaristu ökosüsteem peaks suutma pakkuda valdkonnaüleseid lahendusi keeruliste probleemide puhul;
36. toetab konkreetselt teadmiste edastamise laiendamist riiklikult rahastatud uuenduste ja uuendajate ning nende turuvalmiduse kohta, kasutades selleks innovatsiooniradarit; ⁽¹⁶⁾
37. toetab ühiste hindamiskriteeriumite kasutamist, tuginedes olemasolevatele kvaliteedi tagamise mehhanismidele, et võimaldada piiriülest võrreldavust, ning toetab ELi nõukogu 2018. aasta mais tehtud otsust, millega julgustatakse liikmesriike töötama välja ühtne lähenemisviis teadustaristu tulemuslikkuse järelevalveks; ⁽¹⁷⁾
38. kutsub Euroopa Komisjoni ja liikmesriike üles tegema kohalike ja piirkondlike omavalitsustega tihedat koostööd, et koguda teavet teadustaristute ja nendega seotud tegevuste kohta, sealhulgas kaardistades tegevusi ja väljundeid, et suurendada kodanike teadlikkust nende panusest üksikisikute, aga ka piirkondliku, riikliku ja Euroopa majanduse jaoks.

Brüssel, 9. oktoober 2019

Euroopa Regioonide Komitee
president
Karl-Heinz LAMBERTZ

⁽¹⁵⁾ Regioonide Komitee arvamuse eelnõu „Euroopa uus teadusuuringute ja innovatsiooni tegevuskava. Euroopa võimalus suunata oma tulevikku“, 2019.

⁽¹⁶⁾ Innovation Radar: Identifying Innovations and Innovators with High Potential in ICT FP7, CIP, & H2020 projects.

⁽¹⁷⁾ EL; Euroopa Liidu Nõukogu järeldused ELis teadmiste ringluse kiirendamise kohta, mai 2018. Dokument 9507/1.